

Federal Almanya'daki İlkokul (1.-4. Sınıflar) Çocuklarla Felsefe Dersi (Philosophieren mit Kindern) Öğretim Programının Değer Eğitimi Açısından İncelenmesi

An Investigation of "Philosophy with Children" Lesson (Philosophieren mit Kindern) Curriculum in terms of Values Education at Elementary Schools (1st - 4th Grades) in the Federal Republic of Germany

Halise Kader ZENGİN

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Dr. Lecturer, Ankara Univ., Faculty of Theology, Department of Religious Education,
Ankara / Turkey
kzengin@divinity.ankara.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-9011-6933

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 15 Mart / March 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 16 Nisan / April 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

DOI: 10.29288/ilted.699576

Atıf / Citation: Zengin, Halise Kader. "Federal Almanya'daki İlkokul (1.- 4. Sınıflar) Çocuklarla Felsefe Dersi (Philosophieren mit Kindern) Öğretim Programının Değer Eğitimi Açısından İncelenmesi / An Investigation of "Philosophy with Children" Lesson (Philosophieren mit Kindern) Curriculum in terms of Values Education at Elementary Schools (1st - 4th Grades) in the Federal Republic of Germany". *ilted: ilabiyat tetkikleri dergisi / journal of ilabiyat researches* 53 (Haziran / June 2020/1), 287-303. doi: 10.29288/ilted.703909

İntihal: Bu makale, özel bir yazılımca yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by special software. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/ilted> | <mailto:ilabiyatdergi@atauni.edu.tr>

Copyright © Published by Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /

Ataturk University, Faculty of Theology, Erzurum, 25240 Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz*

Çocuklarla Felsefe yapma çok erken dönemde çocuklara akıl yürütmesini, sorgulamasını, eleştirel bakmasını kazandıran bir disiplindir. Bu disiplin çocuklara karşılaştıkları bilgi, inanç ve değerleri sorgulamaksızın kabul etmemelerini, değerlendirmeler yaparak tercihte bulunmalarını öğretmektedir. Temelleri 1970'lere kadar geriye giden çocuklarla felsefe yapmanın öncü isimleri Matthew Lipman ve Gareth B. Matthews olarak bilinir. Felsefenin araştırma alanlarından birisi de değerler felsefesi (Axioloji)'dir. Bireylerin davranışlarına temel teşkil eden değerler, farklı tanım ve sınıflandırmalara sahiptir. Bununla birlikte ülkeler değer eğitime her geçen gün daha fazla önem vermektedir. Değer eğitimi içinde barındıracak alanlardan birisi Çocuklarla Felsefe Dersi olmalıdır. Bu çalışmada da öğretime konu edilen Çocuklarla Felsefe Dersi'nin, değer eğitimi açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın temel sorusunu, "Federal Almanya'daki ilkokul (1.-4. Sınıf) "Çocuklarla Felsefe" dersi öğretim programının değer eğitimi ile ilişkisi var mıdır?" oluşturmuştur. Nitel desenli olan bu çalışmada verilerin analizinde doküman incelemesi tercih edilmiştir. İçerik analizi yapılarak bulgular yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda bu dersin değer eğitimiyle doğrudan ilişkili olduğu; özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, açık fikirli olmak, barış istemek, sorumluluk sahibi olmak gibi değerleri kazandıran hedef, yetkinlik ve içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Din Eğitimi, Değer Eğitimi, Çocuklarla Felsefe Dersi, Almanya, İlkokul Öğretim Programı.*

Abstract

Philosophising with children is a discipline that gives children reason, questioning, and critical thinking. This discipline teaches children not to accept the information, beliefs and moral values they encounter without questioning them and to make choices by making evaluations. The leading names in philosophising with children whose foundations date back to the 1970s are known as Matthew Lipman and Gareth B. Matthews. One of the research areas of philosophy is the philosophy of values (Axiology). Moral Values that form the basis of individuals' behavior have different definitions and classifications. However, countries attach more importance to values education day by day. One of the areas that will contain values education should be Philosophy Courses with Children. In this study, the Philosophy Lesson with Children, which is the subject of teaching, is aimed to be examined in terms of moral values education. The main question of the research is: "Does the "Philosophy with Children" curriculum at primary schools (1st-4th grades) in Federal Germany have a connection with Moral Values Education?". A qualitative research was carried out in this study. Document analysis was preferred in the analysis of the data. Findings are interpreted by making content analysis. As a result of the research, this course is directly related to moral values education; It is concluded that it has the goal, competence and content that brings values such as being free, choosing its own goals, being open-minded, asking for peace, and having responsibility.

Keywords: *Religious Education, Values Education, Philosophy with Children Class, Germany, Primary School Curriculum.*

Extended Summary

Philosophy for Children (P4C) means introducing philosophy and philosophical thinking to children in very early stages. With this aim, it is aimed for children to gain reasoning and ability to think independently and critically. Children are asked not to accept the information, beliefs and moral value judgments they encounter without questioning. They are expected to become independent

* Bu çalışma VI'th International Eurasian Educational Research Congress, 19-22 June 2019 Ankara University, Ankara'da sunulmuş sözlü bildirinin geliştirilmiş halidir. / This study has been presented as an oral presentation at VI'th International Eurasian Educational Research Congress, 19-22 June 2019 Ankara University in Ankara and has been developed by working on it.

individuals by making assessments, realizing their thoughts and feelings. Matthew Lipman, who laid the foundations of making philosophy with children in the 1970s, is the first person who started practices in this field. Lipman and Ann Margaret Sharp founded the IAPC Institute for the Advancement of Philosophy for Children in 1974. Another one of the leading names in philosophising with children is Gareth B. Matthews. The development of critical thinking in children through philosophical dialogue and the effect of this way of thinking on different disciplines have been examined in many studies. Considering the positive contributions of this way of thinking to the development of children, the Institute for the Advancement of Philosophy for Children stated that "philosophy with children" programs could be applied to children in an early period. When the relation of philosophy taught to children at a young age to moral value is examined; although it is an existing discipline that examines the relationship between thinking and language, it also turns out to include the "philosophy of moral value" (axiology) in its research areas. The philosophy of moral value examines what people do and make, their decisions and criticisms. An individual's evaluations are a structural feature and also a condition of existence. The moral values system is reflected in the thoughts and behaviors of people. Philosophy, which includes the field of axiology and moral values, is met with great interest every day and in this context, arrangements can be made for the subject from pre-school to high school level. One of the countries that make up this lesson in the education system is Federal Germany. 1st-4th, 5th-6th and 7th-10th Classes include "Philosophy with Children" lessons. Being a first in the history of Federal Germany, the Philosophy with Children Class cooperates the primary school program in the states of Berlin, Brandenburg, Mecklenburg-Vorpommern and Hansestadt Bremen. The program, which is taught in the 2019-2020 academic year, explains that question interest, intellectual status and emotional needs are effective on the basis of students' philosophical understanding. A study that will provide important data on moral value education by analyzing the content of the Philosophy lesson with children will also contribute to various disciplines. For this reason, in the study, an answer was sought to the main question: "Is there a relationship between the moral values education of the "Philosophy with Children" curriculum for primary school (1st-4th grade) in Federal Germany?". Sub-problems related to this basic problem are as follows: Is there moral value education included in the general and specific objectives of the program? Is moral value education included in the learning areas and subjects of the program? Are there skills with value content in the competencies that the program will bring to the student? It was tried to find answers to these questions. The research was done with a qualitative approach. Firstly, with the screening model, the historical background, purpose, approach and methods of making philosophy with children were examined by studying the relevant field studies. The curriculum of the "Philosophy with Children" lesson (1st-4th Grades), which are practiced in Germany, was evaluated through document analysis. While evaluating the program in terms of moral values education, Maxqda 2018 program was used. First, the relevant data were transferred to this program and then analyzed by content analysis. In the interpretation of the findings, attention was paid to the evaluation of the general and specific objectives of the curriculum, learning areas, subjects and contents, skills to be gained in terms of moral value education. In addition, the findings were tried to be interpreted according to Schwartz's Classification of Individual moral Values Inventory based on values education approaches and methods. While examining the way of providing moral values education for the program, the first of the three areas determined was to determine the moral values in general and specific goals. The findings revealed that values such as tolerance, respect for nature and the environment, harm to others, respect for others' ideas, to be successful, to be open-minded and free, to want peace, are targeted in the program. The second area that was taken as the basis in the analysis of the program was learning areas and subjects. In this section, the findings obtained by analyzing the moral values concluded that the focus is on communication with the person and his environment (nature, plants and animals) as well as conflict resolution and peace for the establishment of peace in the society. The third area focused on the research is the competencies that the program plans to bring to the student.

It is concluded that the competencies determined in the program are compatible with the goals of the Philosophy with Children lesson. As value teaching approaches in acquiring competencies to students; value disclosure, value analysis and moral values are preferred. With these approaches, students who make a decision by making inquiries on facts and events were expected to have peace-seeking, integrity with nature, intelligent and independent, responsible, successful, universalist and benevolent, open-minded competencies. Individuals with these characteristics were also expected to cost themselves in harmony with themselves and their environment, using reasoning processes.

GİRİŞ

Bu çalışmada Almanya’da okutulan “Çocuklarla Felsefe” Dersi, değer eğitimi bağlamında analiz edilerek değerlendirilmiştir. Bu kapsamda araştırmada “Federal Almanya’daki ilkokul (1.-4. Sınıf) “Çocuklarla Felsefe” Dersi Öğretim Programı’nın değer eğitimi ile ilişkisi var mıdır?” ana sorusuna cevap aranmıştır. Temel probleme bağlı olarak alt problemler şunlardır: Programın *genel ve özel hedeflerinde* değer eğitimine yer verilmiş midir? Programın *öğrenme alan ve konularında* değer eğitimine yer verilmiş midir? Programın öğrenciye kazandıracığı *yetkinliklerde* değer içerikli beceriler var mıdır?

Araştırma nitel desenli bir yaklaşımla çalışılmıştır. Öncelikle tarama modeliyle, çocuklarla felsefe yapmanın tarihi arka planı, amacı, yaklaşım ve yöntemleri ilgili alan yazın taranarak incelenmiştir. Almanya’da uygulamada olan Çocuklarla Felsefe Dersi’nin öğretim programı (1.-4. Sınıflar) doküman analizi¹ yoluyla değerlendirilmiştir. Programın değer eğitimi açısından değerlendirmesi yapılırken Maxqda 2018 programı kullanılmıştır. Önce bu programa ilgili veriler aktarılmış, ardından içerik analizi yoluyla yorumlanmıştır.

İçerik analizinde amaç, verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Verileri analiz ederken ilk aşamada; önceden belirlenen temalar yerine tümevarımcı analiz yaklaşımıyla açık kodlamalar yapılmıştır. Tüm veriler bu şekilde kodlandıktan sonra kodlar listesine ulaşılmıştır. İkinci aşamada bunların düzenlenmesi, benzer kodların birleştirilmesi, isimlendirmelerin yeniden ele alınmasına geçilmiştir. Burada kod listesi tekrar gözden geçirilerek kategoriler oluşturulmaya çalışılmıştır. Kategori oluşturulurken, içerik analizi yoluyla elde edilen kavramların birbiriyle ilişkili olanlarının belli bir tema altında toplanmasına dikkat edilmiştir. Temaların, kodlara göre daha soyut ve genel anlam içermesine özen gösterilmiştir. Son aşama olarak da elde edilen bulguların tanımlanarak yorumlanmasına geçilmiştir.²

Bulguların yorumlanmasında, öğretim programının genel ve özel hedeflerinin, öğrenme alanlarının, konu ve içeriklerinin, kazandırılacak becerilerin, değer eğitimi açısından değerlendirilmesine dikkat edilmiştir. Ayrıca elde edilen bulgular

¹ Doküman analizi için bk. Ali Yıldırım-Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yay., 2016), 189-201.

² John W. Creswell, *Nitel Araştırmacılar için 30 Temel Beceri*, çev. Hasan Özcan (Ankara: Anı Yay., 2017), 152-166; Yıldırım-Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 242-254.

Schwartz'ın Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması Envanteri³ ile değer eğitimi yaklaşım ve yöntemlerine göre yorumlanmaya çalışılmıştır.

1. ÇOCUKLARLA FELSEFE YAPMA

Çocuklar İçin Felsefe (Philosophy for Children-P4C), felsefe ve felsefi düşünce- nin çok erken dönemlerde çocuklarla tanıştırılması anlamına gelmektedir. Bununla çocuklarda akıl yürütme becerilerinin geliştirilmesi, bağımsız ve eleştirel düşünme- bilme kabiliyetlerin kazandırılması amaçlanmaktadır. Çocuklardan karşı-laştıkları bilgi, inanç ve değer yargılarını sorgulamaksızın kabul etmemeleri, değerlendirme- ler yaparak kendileri olabilmeleri hedeflenmektedir.⁴ Çocuklarla felsefe yapmanın temellerini 1970'lerde atan Matthew Lipman, ilk defa bu alanda uygulamaları başla- tan kişidir. Lipman ve Ann Margaret Sharp 1974 yılında çocuklar için felsefe eğiti- mi yapan (IAPC) Institute for the Advancement of Philosophy for Children'i kur- muşlardır. Çocuklarla felsefe yapma konusunda öncü isimlerden bir diğeri de Gareth B. Matthews'dir. O, 1980 yılında *Felsefe ve Genç Çocuk* isimli eserini yayınlamış⁵ ve bu alandaki çalışmalara kaynaklık etmiştir.

Felsefi diyalog yoluyla çocuklarda eleştirel düşünmenin geliştirilmesi ve bu dü- şünce biçiminin farklı disiplinlere etkisi yapılan birçok çalışmada incelenmiştir. Bu düşünme biçiminin çocukların gelişimine olumlu katkılarını da göz önünde bulun- durarak, Çocuklar İçin Felsefeyi Geliştirme Enstitüsü (Institute for the Advancement of Philosophy for Children), çocuklara erken dönemde "çocuklarla felsefe" programlarının uygulanabileceğini belirtmiştir.⁶

Çocuklara öğretilen felsefenin değerle bağlantısı incelendiğinde felsefenin; varolan, düşünme ve dil arasındaki ilişkiyi inceleyen bir disiplin⁷ olmakla birlikte araştırma alanları içerisine "değer felsefesi" (aksioloji)'ni de kattığı ortaya çıkmakta- dır. Değer felsefesi insanın yapıp etmelerini, aldığı kararlarını, eleştirilerini incele- mektedir. İnsanın değerlendirmelerde bulunması bir yapısal özellik ve aynı zaman- da varolma şartıdır.⁸ Değerler sistemi insanın düşünce ve davranışlarına yansımak- tadır.

³ Envantere göre değerler 10 grupta sınıflandırılmıştır. Bunlar: Güç, Başarı, Hazcılık, Uyarım, Özyönelim, Ev- renselcilik, İyilikseverlik, Geleneksellik, Uyuma ve Güvenlik'tir. Geniş bilgi için bk. Rüveyda Karaca, *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 25-28; Kadir Ulusoy, *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi* (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 86-87.

⁴ Harun Tepe, "UNESCO Verileri Işığında Dünyada Çocuklar İçin Felsefe", *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi*, haz. Betül Çotukseven- Harun Tepe (Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2013), 77, 79.

⁵ Pınar Erdoğan, *Çocuklarla Felsefe Yaklaşımının Düşünsel, Tarihi ve Sosyal Temelleri Üzerine Bir İnceleme* (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 30-35.

⁶ Filiz Karadağ-Vesile Yıldız Demirtaş, "Çocuklarla Felsefe Öğretim Programı'nın Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Eleştirel Düşünme Becerileri Üzerindeki Etkililiği", *Eğitim ve Bilim* 43/195 (2018), 21.

⁷ Betül Çotuksöken, *Felsefi Söylem Nedir?* (İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2000), 58; Betül Çotuksöken, *İnsan Hakla- rı ve Felsefe* (İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim, 2012), 112-113.

⁸ İoanna Kuçuradi, *İnsan ve Değerleri*, Türkiye Felsefe Kurumu, (Ankara: Meteksan Baskı, 1998), 7.

Değer kavramı benimsenen yaklaşımlar dolayısıyla farklı içeriklerle açıklanabilmektedir.⁹ Türkçe Sözlükte değer, “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet”¹⁰ şeklinde tanımlanırken psikoloji sözlüğünde “Bir şeyi arzu edilir veya yararlı kılan özelliği veya niteliği; bir şeye bağlanan ruhsal enerji miktarı” ya da “Belli bir toplumda, neyin iyi, neyin kötü, doğru veya yanlış arzu edilir veya arzu edilmez olduğu konusundaki ortak görüşler, standartlar. Sosyalleşme süreci içinde öğrenilen bu değerler, toplumdan topluma ya da zamana bağlı olarak değişebilmektedir.”¹¹ biçiminde açıklanmaktadır. Felsefe sözlüğünde değer, “Ahlak ya da değer felsefesinde, olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde, belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır: öznenin, olana, olguya yüklediği nitelik”¹² şeklinde aktarılmaktadır.

Axioloji alanı ile değeri içinde barındıran felsefe, çocuklara yönelik her geçen gün büyük bir ilgiyle karşılanmakta ve bu bağlamda okul öncesinden lise seviyesine varıncaya kadar söz konusu alana yönelik düzenlemeler yapılabilmektedir.¹³ Bu derse öğretim sistemi içinde yer açan ülkelerden biri Federal Almanya’dır. Okullarda 1.-4., 5.-6. ve 7.-10. sınıflarda Çocuklarla Felsefe Dersine¹⁴ yer verilmektedir. Federal Almanya tarihinde bir ilk olmak üzere, Çocuklarla Felsefe Dersi ilkökul programını¹⁵ Berlin, Brandenburg, Mecklenburg-Vorpommern ve Hansestadt Bremen eyaletlerinde ortak uygulamaktadır. 2019-2020 öğretim yılında okutulan programda, öğrencilerin felsefi anlayışının temelinde soru ilgisi, entelektüel durumu ve duygusal ihtiyaçların etkili olduğu anlatılmaktadır. İnsan hayatına yönelik temel soruların, felsefe geleneğinde önemli bir unsur olduğu aktarılmaktadır. Öğrencilerle derste anlam ve değer soruları üzerinde çalışılırken öğretmenin öğrencilerle açık ve ön yargısız iletişime geçmesi beklenmektedir. Çocuklarla Felsefe Dersi Programı’nda yapılan açıklamalarda, öğrencinin kendini anlamlandırmasına yönelik sorularına cevap bulmasında Katolik ve Protestan Din Dersiyle benzerlik arz ettiği ifade

⁹ Değer kavramına ilişkin açıklamalar için bk. Kadir Ulusoy-Bülent Dilmaç, *Değerler Eğitimi* (Ankara: Pegem Akademi Yay., 2014), 13-22; Recep Kaymakcan- Hasan Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi* (İstanbul: dem Yay., 2016), 24-26; Kadir Ulusoy-Ali Arslan, “Değerli Bir Kavram Olarak ‘Değer ve Değerler Eğitimi’”, *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*, ed. Refik Turan- Kadir Ulusoy (Ankara: Pegem Akademi Yay., 2016), 3-6 ; Mehmet Zeki Aydın- Şebnem Akyol Gürlü, *Okulda Değerler Eğitimi* (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2014), 1-6; Hasan Dam, “Din, Ahlak ve Değer”, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Yay., 2019), 25-27.

¹⁰ *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*, “Değer” (Erişim 11 Ekim 2019).

¹¹ Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü* (Ankara: Bilim ve Sanat Yay., 2000), “Değer”, 196.

¹² Ahmet Cevzici, *Paradigma Felsefe Sözlüğü* (İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999), “Değer”, 201.

¹³ Çocuklarla Felsefe yaklaşımının bugün 50 farklı ülkede uygulandığına, 1970’li yıllardan itibaren 3-12 yaş aralığında öğretimin başladığına ilişkin bilgi için bk. Karadağ-Demirtaş, “Çocuklarla Felsefe Öğretim Programı’nın Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Eleştirel Düşünme Becerileri Üzerindeki Etkililiği”, 20-22; Tepe, “UNESCO Verileri Işığında Dünyada Çocuklar İçin Felsefe”, 77-94.

¹⁴ Dersin orijinal adı Philosophieren mit Kindern’dır. Makalede Türkçe karşılığının kullanılması tercih edilmiştir.

¹⁵ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, Hsg: Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur des Landes Mecklenburg-Vorpommern, Roggentin.

edilmektedir. Bu dersler Çocuklarla Felsefe dersinden farklı olarak, konu içeriklerini Hıristiyan geleneği ve sembolüyle ilişkilendirmektedir. Felsefede genel bir değer birlikteliğine varılacak ön kabul bulunmamakla birlikte, her üç alan, kimliği bulmada, kişisel ve toplumsal sorunları çözmede kendilerini bir yardımcı olarak görmektedir.¹⁶

Felsefe disiplininde değer felsefesine ayrılan alandan hareketle, Çocuklarla Felsefe Dersi'nde de değer konusuna yer verilmesi uygun olacaktır. Bu konuyu ele alan bir araştırmaya ulaşılamamış olması, konuyu değerlendiren bir çalışmanın gereğini ortaya koymaktadır.

2. BULGULAR VE YORUMLAR

2.1. Federal Almanya Çocuklarla Felsefe Dersi İlkokul Programı

Mecklenburg Vorpommern eyaletinde ilkokulun eğitim ve öğretim sorumluluğu; geldikleri ülkelere, cinsiyetlerine, milliyetlerine, dinlerine ve ekonomik durumlarına bakılmaksızın tüm grup ve tabakadan öğrencilere yöneliktir. Okulun görevi, öğrencilerin toplumsal yaşama aktif katılımını sağlamaktır. Okulda öğrenciler demokratik aktif katılımı ders ve okul yaşantısını birlikte oluşturmayı, söz sahibi olmayı ve sorumluluk almayı öğrenmektedir. Yine okulun görevleri arasında sistematik öğrenme ve temel bilgi¹⁷, yetenek¹⁸ ve yeterliklerin¹⁹ öğrencilere kazandırılması yer almaktadır.²⁰

İlkokulda öğrenmenin hedefi davranım yetkinliği²¹dir. İlkokul programları da yetkinlik odaklı hazırlanmıştır. Davranım yetkinliği ile öğrencilerden; bilişsel ve sosyal yetenekler, yeterlikler, alışkanlıklar ve tasavvurlar, performans ve davranış eğilimlerinde etkili olmaları istenmektedir. Bu yetkinlik altında; alan bilgisi yetkinliği, metot yetkinliği, sosyal yetkinlik, bireysel yetkinlik sıralanmaktadır.²²

Dersin düzenlenmesine yönelik yapılan açıklamalarda; dersin içerik ağırlığının belirlenmesinde etkili olan faktörün kazandırılacak olan yetkinlikte olduğu bildirilmektedir. Derste grupsal ve bireysel öğrenmeler önemsenmekte, yapılandırılmış ve açık organizasyonlara yer verilmesi, öğrencilerin bireyselliğinin gözetilmesi, öğrencilerin birlikte çalışmasının desteklenmesi, sistematik ve durumsal öğrenmeye imkân tanınması, problem odaklı ödevler sunulması istenmektedir. Dersin, bilgi, yetenek ve yeterlik kazandıran ve öğrencilerin kendi öğrenme yollarını kendisinin keşfettiği bir ders olması beklenmekte, öğrenmenin bir süreç olduğuna dikkat çeki-

¹⁶ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 13.

¹⁷ "Kenntnisse" kavramı karşılığında kullanılmıştır.

¹⁸ "Fähigkeit" kavramı karşılığında kullanılmıştır.

¹⁹ "Fertigkeit" kavramı karşılığında kullanılmıştır.

²⁰ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 3.

²¹ "Handlungskompetenz" kavramı karşılığında kullanılmıştır.

²² Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 4-5

lerek öğrencilerin kendi anlam dünyalarını ve yorumlarını geliştirdikleri bir yapıda olması hedeflenmektedir.²³ Öğrencilerin yetkinlikleri kazanması dersin içeriğiyle ilişkilidir. Oluşturulmuş olan çerçeve plan, hedefler ve öğrenme alanlarını içermektedir. Bu anlamda hedefler, hangi alanda standarda ulaşılması gerektiğini göstermektedir. Çerçeve plan bağımsız içeriği de teşvik etmektedir. Dersin içeriğinin %60'ının planda belirlenmiş konulardan, %40'ının ise öğrencilerin ilgi ve merakları doğrultusunda oluşturulması gerektiği anlatılmaktadır. Planda branş içi olduğu gibi branşlar arası öğrenmelerin de desteklendiği açıklanmaktadır.²⁴

Çocuklarla Felsefe Dersi'nin eğitim ve öğretime katkısına ayrıca değinilmekte ve dersin yapısına yönelik açıklamalara yer verilmektedir. Branşın altında yatan felsefe anlayışının öğrencilerin sordukları soru türlerine, entelektüel durumlarına ve duygusal ihtiyaçlarına bağlı olduğu ve toplumsal taleplere göre içeriğin düzenlendiği belirtilmektedir. Felsefi geleneğin en önemli unsurunun açıklama sürecinden çok insan yaşamıyla ilgili sorular sorması olduğu ifade edilerek, çocuklarla felsefe dersinde de dünya görüşlerine uyum sağlamaya yönelik soruların sorulması önemsenmektedir. Derste öğrencilerin açık ve önemli anlam ve değer sorularını ön yargısız tartışmalarının desteklendiği açıklanmaktadır.²⁵ Öğrencilerden alan, metot, bireysel ve sosyal yetkinlikler kazanması beklenmektedir. Bu branşın temelindeki felsefe anlayışı süreç odaklı öğrenmeyi vurgulamaktadır.

Öğrenciler alan yetkinlikleri olarak;

- Felsefi içerikli sorular sormaya, düşünceleri, konuşmaları ve davranışları için deliller sunmaya, çözüm önerilerini temellendirmeye hazırdır.

- Gelişen öğrenmeye açıktır.
- İnsanlığın birlikte yaşaması için temel değerleri tanır.
- Tutarlı delillendirmeye ve farklı karar vermeye hazırdır.

Öğrenciler metot yetkinlikleri olarak;

- Çeşitli konuşmayı sürdürme formlarına hâkimdir.
- Kendi düşüncelerini ve hislerini metinle veya resimle ifade edebilir.
- Soruları ve çözüm önerilerini interaktif olarak sunmaya hazırdır.
- Basit felsefi metinleri yazabilir.
- Bilgi edinmek üzere çeşitli teknikleri kullanabilir.²⁶

Öğrenciler bireysel yetkinlik olarak;

²³ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 6-9.

²⁴ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 9-10.

²⁵ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 13.

²⁶ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 13.

- Kendi düşünce ve hisleri ile rol beklentilerini tartışabilir.
- Yabancı düşünceye empati kurabilir.
- Kendi iddialarını ve yabancı iddiaları bağımsız tartışabilir.

Öğrenciler sosyal yetkinlik olarak;

- Diyaloğa ve şiddetsiz çatışmayı çözmeye hazırdır.
- Kültürlerarası öğrenirler, büyük dünya dinlerinin, dünya üzerinde bir anlayış içeren diğer kültürlerin geleneklerini, değerlerini ve temel düşüncelerini tartışabilir.²⁷

Çocuklarla Felsefe Dersi problem odaklı oluşturulmuştur. Konular, bu yaş çocuklarının problemlerine göre düzenlenmiştir. Örnek problemler arasında arkadaşlık, rekabet ve çatışma, yetişkinlerle iletişim, performans farkındalığı ve korkular, cinsellik, sevecenlik, uyum ve agresiflik, tüketim toplumuna uyum, ekoloji, din ve zaman konuları gösterilebilir. Dersin yapılandırılmasına yardımcı olması açısından da şunlar önerilmektedir:

1. Aşama: Üzerinde düşünülecek değeri bulma; öğrencilerin soruları olabilir, tabiatın bir fenomen olabilir ya da toplumsal bir sorun olabilir.

2. Aşama: Örneklerden konuya geçiş; kendi tecrübelerinden, karşılaştırma, ortaklıklardan ve farklılıklardan ortaya çıkarma, cevapları formüle etme ve daha geniş soru sorma.

3. Aşama: Sonuçtan geçmişe bakış: Problemi şimdi farklı görüyor muyum? Şimdi farklı davranır mıydım?

Söz konusu aşamalarda tartışma formları diskursif (deliller sunarak) ve presentatif olabilir.²⁸

Bu dersin önemli bir unsuru da felsefi sorgulamada kullanılan konuşma, düşünme metodudur. Derste sohbet eder gibi konuşma, bilgilendirici, yansıtıcı, sokratik, delil getirerek konuşma türleri önerilmektedir. Aşağıdaki tabloda bu hususun detayları yer almaktadır:²⁹

Tablo 1: Derste Konuşma Türleri

Konuşma türü	Davranım Yetkinliği	Uygulama Aşamaları
Sohbet eder gibi konuşma	- Sakin ve açık bir konuşma atmosferi oluşturma - Araştırma topluluğu vası-	- Konuşma dairesi - Soru toplama - Görüntüleme

²⁷ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 13-14.

²⁸ Presentatif: Örneğin resim yapma, açıklama, drama yoluyla, zihin yolculuğu ile felsefe yapma. Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 16.

²⁹ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 16-17.

	tasıyla çocukların sorularını toplama	
Bilgilendirici Konuşma	Konuya dayalı soruların içeriğini açıklama	<ul style="list-style-type: none"> - Problemi formüle etmek - (araçlar kullanarak) diğer metodik formlar üzerinde felsefe yapmaya imkân veren bilgileri almak
Reflexif (yansıtıcı) konuşma	Kendi düşüncenle hislerin arasındaki ilişkiyi ortaya koyma	<ul style="list-style-type: none"> - Hikâyelerle ilgili bağlantı alıştırmaları - Tecrübeleri getirme
Sokratik konuşma		<ul style="list-style-type: none"> - Tecrübe edilen bir örnekten hareket edilir - Seçilen örnekle ilgili içeriğe yönelik konuşma - Konuşma sürecini yansıtan meta konuşma (süreçte genellikle içeriğe yönelik konuşmayı gerekli kılar) - Devam eden süreci düzenlemeye yönelik strateji konuşmaları
Delil sunarak tartışma/konuşma	<ul style="list-style-type: none"> - Karşılıklı olarak delilleri dinleme - Optimal çözümü bulma 	<ul style="list-style-type: none"> - Bir çatışma durumunu tanıma - Yanlı – karşıt delilleri karşılaştırma - Karar verme

2.2. Programın Genel ve Özel Hedeflerinde Değer Eğitimi

Genel hedefler içerisinde değer eğitimiyle doğrudan ilişkili tespit edilenler şu şekildedir:

“İnsanlığın birlikte yaşaması için temel değerleri tanır.”, “Felsefi içerikli sorular sormaya, düşünceleri, konuşmaları ve davranışları için deliller sunmaya ve çözüm önerilerini temellendirmeye hazırdır.”, “Yabancı düşünceyle empati kurabilir.”, “Diyaloğa ve şiddetsiz çatışmayı çözmeye hazırdır.”, “Kültürlerarası öğrenirler, büyük dünya dinlerinin, dünya üzerinde bir anlayış içeren diğer kültürlerin geleneklerini ve değerlerini temel düşüncelerini tartışabilir.”

Schwartz’ın belirlediği envantere göre yukarıdaki hedeflerle; evrenselcilik (anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek), uyma (başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin

sınırlanması), geleneksellik (kültür veya dinsel töre, fikirlere saygı ve bağlılık) değer grupları/tiplerinin oluşturulması amaçlanmaktadır.³⁰

Programın genel hedefleri incelendiğinde değerlerin öğretiminde benimsenen değer yaklaşım ve yöntemlerinden daha çok değer açıklama ve değer analizi yaklaşımının tercih edildiği tespit edilmiştir. Değer açıklama, değer aktarımın alternatifi olarak ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin sahip oldukları değer ve normlardan hareket edilmekte ve bireylerin kendi değerlerinin farkındalığı ve kişilik bütünlüğü esas alınmaktadır. Bireyin değerleri irdeleyerek ve kendi kararını vermesi beklenmektedir.³¹ Değer analizi ile problem çözme, eleştirel, analitik ve rasyonel akıl yürütme stratejileri kullanılmakta ve bilimsel düşünme basamaklarına uygun mantıklı, analitik süreçler işletilmektedir. Bu yaklaşımda öğrencilerin buldukları kanıtları sunması, değerlendirmesi ve savunması beklenmektedir.³²

1/2. Sınıfın³³ özel hedeflerinde değer eğitimiyle ilişkili tespit edilenler;

“Okul öğrenme durumlarını tanımak ve birlikte oluşturmak”, “Öğrenme olanaklarını algılamak”, “Yaşam alanı olarak tabiatı incelemek”, “Tabiat için sorumluluk alma”, “Tabiatı sonluluğu ve sonsuzluğu içinde algılamak”, “İnsanların ortaklıklarını ve farklılıklarını ve onların yaşam formlarını tanımak.”dır.

3/4. Sınıfın özel hedeflerinde değer eğitimiyle ilişkili olanlar;

“Dilsel formülasyonları araştırma, etkileşimde tanıma ve davranış stratejileri geliştirme”, “Konuşma/görüşme kurallarına hâkim olma ve adil tartışma”, “Kendini bir toplumun parçası olarak algılama”, “Görüş farklılıkları ve çatışma: İnsanlığın birlikte yaşamasını kabul etme ve üretken yaşamaya yönelik özellikler”, “Medya ve medyaya karşı kendi davranışını araştırma”, “Medyayla kritik baş etme/medyaya kritik davranma”, “Kendimin ve yabancıların gelecek tasavvurları hakkında düşünme”, “İnsanlar ve teknik arasındaki ilişki üzerinde düşünme”dir.

1.-4. Sınıf özel hedefleri incelendiğinde genel olarak; başarılı olma, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum, barışı arzulama, toplumsal düzenin sürmesini isteme, özgür olma, kendine saygısı olma, açık fikirli olma, kendi amaçlarını seçebilme gibi değerlere sahip olmasının istendiği söylenebilir. Schwartz'a göre

³⁰ Salih Zeki Genç, “Değerler: Temel Kavramlar”, *Karakter ve Değer Eğitimi*, ed. Salih Zeki Genç-Adem Beldağ (Ankara: Pegem Akademi 2019), 11; Tekin Çelikkaya, “Değerin Tanımı ve Sınıflandırılması”, *Karakter ve Değer Eğitimi*, ed. Vedat Aktepe- Mevlüt Gündüz (Ankara: Pegem Akademi 2019), 75-77.

³¹ Cemal Tosun, “Din ve Ahlak Öğretiminde Değer Öğretimi”, ed. Cemal Tosun-Fatma Çapçıoğlu, *Din ve Ahlak Öğretimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, 2016), 430.

³² Seher Yazar Kaptan, “Karakter ve Değer Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler”, *Karakter ve Değer Eğitimi*, ed. Salih Zeki Genç-Adem Beldağ (Ankara: Pegem Akademi 2019), 154-156.

³³ 1/2. Sınıf şeklinde “/” ile bir gösterimin nedeni hedef ve konuların 1. veya 2. sınıfta esas alınabileceği anlamındadır.

bu değerlerle başarı, özyönelim, evrenselcilik, uyma ve güvenlik gibi değer grupları/tipleri oluşturulmaktadır.³⁴

2.3. Programın Öğrenme Alanı ve Konularında Değer Eğitimi

Çerçeve Öğretim Planında (1.-4. Sınıflar) dört öğrenme alanı bulunmaktadır. Sınıflara göre öğrenme alanları şunlardır:³⁵

Tablo 2: Öğrenme Alanlarına Üst Bakış

1/ 2. Sınıf	3/ 4. Sınıf
Diğer Öğrencilerle Birlikte Öğrenme ve Boş Zamanı Düzenleme <ul style="list-style-type: none"> - Ben ve Ailem - Ben ve Okulum 	Çatışma Çözme ve Diğerleriyle Tartışma <ul style="list-style-type: none"> - Çatışma Çözme - İyi ve Kötü
Tabiatla Sorumluluk İçinde Baş Etme (tabiata sorumlu davranma) <ul style="list-style-type: none"> - Güneş, ay ve yıldızları gözlemlemek - Bitkiler ve hayvanlarla ilgili tecrübe yaşamak 	Televizyon ve Bilgisayar Dünyası <ul style="list-style-type: none"> - Bir şeye inanmak - Medya oluşturma ve medya etkileri

Konuların işlenişinde “ne bilebilirim?”, “ne yapmalıyım?”, “ne isteyebilirim?/ümit edebilirim?”, “insan nedir?” sorularına yönelik bir yapılandırma söz konusudur. Her bir alanda bu soruların altında konular sıralanmıştır. Konular kimi zaman tema halinde kimi zamanda sorular şeklinde verilmiştir.

1/2. Sınıflarda değer öğretimiyle ilişkili olduğu düşünülen konular şunlardır:

“Sınıf arkadaşı” olmak ne demek?”, “Nasıl arkadaş bulurum?”, “Bir arkadaş kaybedersen ne yaparım?”, “Hatalarımdan öğrenebilir miyim?”, “Sürekli her şeyi doğru yapar ve sonrada iyi not mu alırım?”, “Hata yaptığımda ailem beni anlayacak mı?”, “Tabiata nasıl istiyorsam öyle davranabilir miyim?”, “Yetişkinler tabiatı korumak için ne yapıyorlar ve çocuklar ne yapabilir?”, “Hayvan dostu” olmak ne demektir?”, “Çiçek sulamak kızlar için mi bir iştir?”, “Çöpleri nasıl önleyebilirim?”, “Tabiatın keyfini nasıl çıkartabilirim?”, “Tabiat beni nasıl “taşır”, “sarılar” ve “korrur”?”

Bu sınıf seviyesinde sosyal güç sahibi olma, başarılı, yetkin olma, özyönelimli davranma, evrenselciği benimseme, doğayla bütünlük içinde hareket etme, çevreyi koruma, kendi amaçlarını seçebilme değerlerine yer verildiği söylenebilir. Tüm bu değer gruplarını kazandırmak adına değer açıklama, değeri belirginleştirme ve değer analizi yaklaşımlarını kullanmayı gerektirmektedir. Öğrencilerin değerleri sor-

³⁴ Genç, “Değerler: Temel Kavramlar”, 11; Çelikkaya, “Değerin Tanımı ve Sınıflandırılması”, 75-77.

³⁵ Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*, 18.

gularak, kendi düşüncelerini şekillendirmeleri ve tercihte bulunmaları sağlanmış olacaktır.

3/4. Sınıflarda değerle ilişkili şu konular tespit edilmiştir:

“Kavga nasıl oluşur?”, “Her zaman görüşümü açıkça ifade edebilme cesaretim olacak mı?”, “İnsanların farklı görüşlere sahip olması nasıl oluyor?”, “Bir görüşe sahip olmak ne demektir?”, “‘Doğru’ ve ‘Yanlış’ görüş var mıdır?”, “Çatışma yolundan çekilmeli miyim?”, “Hukuki olarak şiddet kötü müdür?”, “Bazen bir bakış açısını savunmalı mıyım?”, “Ne zaman pes etmek daha iyidir?”, “Adil tartışma/yarışma ne anlama gelir?”, “Barışmak fakat nasıl?”, “Anlaşmazlıklarda yardım istemeli miyim?”, “İki kişi çatışırken/tartışırken üçüncüsü sevinir mi?”, “Kim bana anlaşmazlıkta yardım edebilir?”, “Bütün dünyada barış olacak mı?”, “Kavga nasıl uzlaştırılır?”, “Çatışmaları barışçıl çözmek neden önemlidir?”, “Bütün insanların aynı düşünceye sahip oldukları bir dünya tasavvur edebilir miyiz?”, “Kavga ne zaman savaşa dönüşür?”, “Her şeyde mutabık olan insanlar var mıdır?”, “Kendi görüşümü nasıl ifade etmeliyim?”, “Daha az veya daha fazla tv izlemek daha mı iyi olurdu?”, “Sevdiğim yıldızları taklit etmeli miyim?”, “Filmlerdeki veya PC oyunlarındaki şiddet temelde engellenebilir mi?”, “Medya ürünlerinin içeriğini ve şeklini etkilemenin ne tür yolları vardır?”, “Program yöneticisi olsaydım ne yapardım?”, “İleriki zamanda özellikle neye ulaşmak isterim?”, “Kadınları ve erkekleri medyada nasıl sunardınız?”, “Televizyon ve bilgisayar dünyasının yaşamla ne ilişkisi olabilir?” şeklindedir.

Bu sınıf seviyesinde Schwartz’a göre barış isteme, güzelliklerle dolu bir dünya isteme, özgür olma, kendi amaçlarını seçebilme, eşitlik, açık fikirli olma, sorumluluk sahibi olma, ulusal güvenlik gibi değerlere yer verildiği anlaşılmaktadır. Bununla evrenselci, özyönelimci, güçlü, başarılı, güvenli öğrenciler oluşturmak istedikleri ortaya çıkmaktadır. Programda yer alan konuların değer yaklaşımları incelendiğinde ise; öğretilen içerik değer telkini, değer belirginleştirme ve değer analizini kullanmayı gerektirmektedir. Bazı konular değeri açıklamayı gerektirirken büyük bir kısmı, öğrencinin düşünmesi, sorgulaması, irdelemesi, analiz ederek sonuca varmasına dayanmaktadır. Derste felsefe yapmanın gereği olarak değer analizi daha fazla yer almaktadır.³⁶

2.4. Programın Öğrenciye Kazandıracığı Yetkinliklerde Değer İçerikleri

1/2. Sınıflarda değerle ilişkili olduğu belirlenen yetkinlikler şunlardır:

“Okul gününde çatışma durumlarını çözebilir.”, “Öğrenmenin anlamını bilir.”, “Kendilerini tabiatın bir parçası olarak algılar, sonuçta ona karşı sorumluluk bilin-

³⁶ Değer telkini, değer belirginleştirme, değer analizi için bk. Serkan Aslan, “Karakter ve Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler”, *Karakter ve Değer Eğitimi*, ed. Vedat Akteppe-Mevlüt Gündüz (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 157-160.

ciyle davranır.”, “Çevre ve tabiat hakkında felsefi konuşmalar yapabilecek durumdadır.”dır.

Bu sınıf seviyesinde Schwartz’a göre öğrencilere, barışı istemeyi, başarılı olmayı, doğayla bütünlük içinde olmayı, sorumluluk sahibi olmayı kazandırmak istedikleri ortaya çıkmıştır. Bununla başarılı, evrenselci, iyiliksever bireyler yetiştirilmek istendiği ifade edilebilir.

3/4. Sınıflarda değerle ilişkili olduğu tespit edilen yetkinlikler şu şekildedir:

“Çatışmaları barış içinde çözebilirler.”, “Görüşme/konuşma kurallarını tanır, bu kurallara uyar ve görüşme yapabilir.”, “İnsanın zenginlik açısından benzersizliğini fark eder.”, “Kendisini kritik eden değerlendirmeler yapmaya hazırdır.”, “Kendi medya davranışını kontrol etmeyi öğrenir.”

Bu sınıf seviyesinde barışı istemek, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, muktedir olmak, açık fikirli olmak, zeki olmak gibi değerlerin işlendiği söylenebilir. Bununla başarılı, özyönelimli, evrenselci bireyler oluşturulmak istendiği ortaya çıkmaktadır. Kazandırılmak istenen yetkinlikler değerlerin doğrudan öğretimi, değerlerin belirginleştirilmesi, değer muhakeme ve değer analizi yaklaşımlarının benimsendiği anlaşılmaktadır.³⁷

4. Sınıfın sonunda kazandırılması planlanan aşağıdaki yetkinliklerin hepsi değer eğitimi için de önemlidir.

“Kendi felsefi sorularını diğer arkadaşlarının da anlayabileceği şekilde formüle eder.”, “Öğrenme grubu içerisinde soruyla ilgili kendi cevabını kendisi araştırır.”, “Kendi düşünce ve hislerini ifade eder ve bunları diğer arkadaşlarının düşünceleriyle iletişime sokar.”, “Çevresindeki çatışmaları tanır ve çatışmayı çözecek kurallar koyabilir.”, “Konuşma kuralları koyar ve kendi aralarında buna uyar.”, “Düşüncelerini ve hislerini semboller aracılığıyla ifade eder.”, “Seçilmiş olgulardan bağımsız olarak bilgi oluşturabilir, bunları sözel olarak hazırlayabilir ve bağlamsal olarak değerlendirebilir.”

SONUÇ

Bu çalışmada Almanya’da çeşitli eyaletlerde ortak olarak okutulan ilkokul (1.-4. Sınıflar) Çocuklarla Felsefe Dersi’nin öğretim programı değer eğitimi açısından ele alınmıştır. Programın analizinde genel ve özel hedeflerin, öğrenme alan ve konuların, öğrenciye kazandırılacak yetkinliklerin değerle ilişkisi incelenmiştir.

Öğretim programının yapısı gereği öğrencilerin düşünmesi, karar vermesi, kendi tercihlerini oluşturması beklenmiştir. Ders işlenişinde benimsenen felsefi dü-

³⁷ Mehmet Korkmaz, “Değerler Eğitimi Yaklaşımları”, *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü (Ankara: Nobel Yay., 2019), 54-59; Kaymakcan- Meydan, *Ahlak Değerler ve Eğitimi*, 171-183; Ulusoy- Dılmaç, *Değerler Eğitimi*, 69-75.

şünüş, öğretim teknikleri ve öğrenciyle konuşma tarzları, öğrencilerin analiz ve değerlendirme yapmalarını teşvik etmiştir. Çalışmanın bulgularından hareketle Çocuklarla Felsefe Dersi'nin değer eğitimiyle doğrudan ilişkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Programın değer eğitimine yer veriş şekli incelenirken belirlenen üç alandan ilki, *genel ve özel hedeflerde* değerlerin tespitine yönelik olmuştur. Elde edilen bulgular programda hoşgörü, doğaya ve çevreye saygı, başkalarına zarar vermemek, başkalarının fikirlerine saygı göstermek, başarılı olmak, açık fikirli ve özgür olmak, barış istemek gibi değerlerin hedeflendiğini ortaya koymuştur. Söz konusu hedeflenen değerler aynı zamanda bu program vasıtasıyla Almanya'da yetiştirilmek istenen insan tipine de işaret etmiştir. Toplum içinde yaşayan vatandaşların düşünen, sorgulayan, diğer insanlar ve doğayla barış ve uzlaşmacı bir yaşam sürmesinin istendiğini göstermiştir.

Programın analizinde esas alınan ikinci alan *öğrenme alan ve konuları* olmuştur. Bu kısımda değerlerin incelenmesiyle elde edilen bulgularda, yine kişinin kendisi ve çevresiyle (doğa, bitki ve hayvanlar) iletişimine, ayrıca toplumdaki huzurun tesisine yönelik çatışma çözmeye ve barışı sağlamaya odaklanıldığı sonucuna varılmıştır. Bu anlamda küresel dünyanın medya yoluyla zararlı etkilerinden öğrencilerin korunması ve bilinçlendirilmesine yönelik içeriklerin de öğrenci sorgulamasına sunulduğu kanaatine ulaşılmıştır. Ders vasıtasıyla özyönelimci, güçlü, güvenilir, evrenselci bireyler yetiştirilmek istenmiştir.

Araştırmada odaklanılan üçüncü alan, programın öğrenciye kazandırmayı planladığı *yetkinliklerdir*. Programda belirlenen yetkinliklerin, çocuklarla felsefe dersinin hedefleriyle uyumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Yetkinliklerin öğrencilere kazandırılmasında değer eğitimi yaklaşımları olarak; değer açıklama, değer analizi ve değerlerin belirginleştirilmesi tercih edilmiştir. Bu yaklaşımlarla olgu ve olaylar üzerinde sorgulamalar yaparak bir karara varan öğrencilerin barışı isteyen, doğayla bütünlük içinde, zeki ve bağımsız olan, sorumluluk sahibi, başarılı, evrenselci ve iyiliksever, açık fikirli yetkinliklere sahip olması beklenmiştir. Bu özelliklerdeki bireylerin aynı zamanda hem kendisi hem de çevresiyle uyum içinde, akıl yürütme süreçlerini kullanarak değerleri kendine mal etmesi beklenmiştir.

İlkokul düzeyinde çocuklarla felsefe yapılırken; belirlenen hedeflerin, içeriklerin ve yetkinliklerin değer içerdiği ve bu değerlerin de çok kültürlü ve etnikli bir toplumda yaşamayı kolaylaştıracak, farklılıklarla karşılaşmalarda sorgulamalar yaparak karar vermeye destek olacak, bilginin benimsenmesinde ya da reddedilmesinde bilimsel akıl yürütme süreçlerini kullanabilecek donanımı kazandıracak nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aslan, Serkan. “Karakter ve Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler”. *Karakter ve Değer Eğitimi*. ed. Vedat Aktepe - Mevlüt Gündüz. 155-192. Ankara: Pegem Akademi, 2019.
- Aydın, Mehmet Zeki - Akyol Gürler Şebnem. *Okulda Değerler Eğitim*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2014.
- Budak, Selçuk. *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2000.
- Cevizci, Ahmet. *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999.
- Creswell, John W. *Nitel Araştırmacılar için 30 Temel Beceri*. çev. Hasan Özcan. Ankara: Anı Yayınları, 2017.
- Çelikkaya, Tekin. “Değerin Tanımı ve Sınıflandırılması”. *Karakter ve Değer Eğitimi*. ed. Vedat Aktepe-Mevlüt Gündüz. 65-90. Ankara: Pegem Akademi, 2019.
- Çotuksöken, Betül. *Felsefi Söylem Nedir?*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 2000.
- Çotuksöken, Betül. *İnsan Hakları ve Felsefe*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim, 2012.
- Dam, Hasan. “Din, Ahlak ve Değer”. *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 17-35. Ankara: Nobel Yayınları, 2019.
- Erdoğan, Pınar. *Çocuklarla Felsefe Yaklaşımının Düşünsel, Tarihi ve Sosyal Temelleri Üzerine Bir İnceleme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Genç, Salih Zeki. “Değerler: Temel Kavramlar”. *Karakter ve Değer Eğitimi*. ed. Salih Zeki Genç-Adem Beldağ. 3-16. Ankara: Pegem Akademi 2019.
- Karaca, Rüveyda. *İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Karadağ, Filiz - Yıldız Demirtaş, Vesile. “Çocuklarla Felsefe Öğretim Programı’nın Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Eleştirel Düşünme Becerileri Üzerindeki Etkililiği”. *Eğitim ve Bilim* 43/195 (2018), 19-40.
- Kaymakcan, Recep - Meydan, Hasan. *Ahlak Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: dem Yayınları, 2016.
- Korkmaz, Mehmet. “Değerler Eğitimi Yaklaşımları”. *Teoriden Pratiğe Değerler Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü. 37-61. Ankara: Nobel Yayınları, 2019.
- Kuçuradi, İoanna. *İnsan ve Değerleri*. Türkiye Felsefe Kurumu. Ankara: Meteksan Baskı, 1998.

- Rahmenplan, *Grundschule Philosophieren mit Kindern*. Hsg. Ministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur des Landes Mecklenburg-Vorpommern Roggentin.
- Tepe, Harun. “UNESCO Verileri Işığında Dünyada Çocuklar İçin Felsefe”. *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi*. haz. Betül Çotuksöken - Harun Tepe. 77-94. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, 2013.
- Tosun, Cemal. “Din ve Ahlak Öğretiminde Değer Öğretimi”. *Din ve Ahlak Öğretimi*. ed. Cemal Tosun-Fatma Çapçioğlu. 415-449. Ankara: Ankara Üniversitesi Uzaktan Eğitim Yayınları, 2016.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Erişim 11 Ekim 2019. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Ulusoy, Kadir. “Değerli Bir Kavram Olarak ‘Değer ve Değerler Eğitimi’”. *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. ed. Refik Turan-Kadir Ulusoy. 1-16. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2016.
- Ulusoy, Kadir. *Karakter Değerler ve Ahlak Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, 2019.
- Ulusoy, Kadir - Dilmaç Bülent. *Değerler Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2014.
- Yarar Kaptan, Seher. “Karakter ve Değer Eğitiminde Yaklaşımlar, Yöntemler ve Teknikler”. *Karakter ve Değer Eğitimi*. ed. Salih Zeki Genç- Adem Beldağ. 145-170. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2019.
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2016.